

EACH CHARTIJA IR JOS PAAIŠKINIMAI

EACH chartija ir jos paaiškinimai

EACH chartija pripažįsta ir remia vaikų teises, nustatytas Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje, ypač pagrindinį principą, kad visais atvejais svarbiausia – vaiko interesai.

Be to, EACH chartija yra susijusi su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos bendroju komentaru nr. 15 (2013) „Dėl vaiko teisės naudotis tobuliausiomis sveikatos sistemos paslaugomis (24 str.)“ ir bendroju komentaru nr. 4 (2003) „Dėl paauglių sveikatos ir raidos“.

1 STRAIPSNIS

Vaikas turi būti guldomas į ligoninę tik tuo atveju, jeigu reikalinga priežiūra negali būti kokybiškai suteikta namuose arba dienos stacionare.

- Prieš guldant sergantį vaiką į ligoninę, turi būti apsvarstyti visi tinkamos priežiūros namuose, dienos stacionare ar panašūs gydymo būdai.
- Svarbu, kad ligoninė, kurioje guli vaikas, būtų kaip įmanoma arčiau namų ir galėtų suteikti standartinę klinikinę priežiūrą, kuri yra reikalinga vaikui. Turi būti atsižvelgiama į šeimos situaciją. Priežiūra teikiama laikantis EACH chartijoje numatytų principų.
- Sergančio vaiko teisės turi būti gerbiamos nepriklausomai nuo jo priežiūros vietos.
- Vaikui gulint ligoninėje, jo būklė turi būti reguliariai tikrinama. Reikia įvertinti šeimos situaciją ir priežiūrą, reikalingą vaikui, kad vaikas nebūtų laikomas ligoninėje ilgiau, negu būtina.
- Visa reikalinga informacija, pagalba ir parama turi būti suteikiama tėvams nepriklausomai nuo vaiko priežiūros vietos.

2 STRAIPSNIS

Vaikas, gydomas ligoninėje, turi teisę, kad su juo visą laiką būtų tėvai ar kitas asmuo, atliekantis tėvų funkcijas.

- Vaiko teisė būti su tėvais ir nebūti nuo jų atskirtam yra neatsiejama vaiko gydymo dalis. Visuomet turi būti atsižvelgiama į vaiko interesus.
- Jeigu tėvai negali pasilikti su savo vaiku, su juo gali pasilikti vaikui pažįstamas asmuo, su kuriuo jis sutaria, galintis suteikti vaikui tinkamą pagalbą.
- Vaikas turi teisę būti su tėvais visą parą nepriklausomai nuo vaiko amžiaus. Šis principas taikomas visoms situacijoms, kai vaikui reikia ar gali prireikti tėvų, pavyzdžiui:
  - kai vaikas yra gydomas ar apžiūrimas, nepriklausomai nuo to, ar yra naudojamos vietinė neįtraukimo ir sedacija;

- kai vaikui suleidžiama nejautra ir kai vaikas atsigauja;
- kai vaikas yra komos ar pusiau sąmoningos būsenos, taip pat gaivinimo metu (tuomet tėvams turi būti suteikiama visapusiška parama);
- tik gimus, nesvarbu, ar naujagimis sveikas, ar jam reikia specialios priežiūros.
- Ši teisė taip pat taikoma vaikams, esantiems naujagimių ir vaikų intensyviosios terapijos skyriuose, priėmimo ir skubiosios pagalbos skyriuose, izoliatoriuose, radiologijos skyriuose, pooperacinėse palatose, akušerijos skyriuose, greitosios pagalbos transporto priemonėse ar kitose sveikatos paslaugų teikimo vietose.

3 STRAIPSNIS

1. Tėvams turi būti suteiktas apgyvendinimas; jiems reikia padėti ir padrąsinti, kad pasilikėtų su vaiku.

- Darbuotojai, atsakingi už vaiko priėmimą, gydymą ir slaugą, turi pasiūlyti tėvams pasilikti nekeldami jokių ypatingų sąlygų.
- Darbuotojai turi patarti, paskatinti ir padėti tėvams priimant sprendimą pasilikti su savo vaiku ligoninėje. Kad tai padaryti būtų lengviau, darbuotojai turi suteikti pagalbą ir paslaugas.
- Ligoninės turi suteikti tėvams pakankamai vietos, taip sudarydamos sąlygas jiems pasilikti kartu su vaiku, t. y., suteikti lovą šalia vaiko lovos, taip pat vonios kambarį, vietą prisėsti, valgymo reikmenis ir vietą laikyti asmeninius daiktus.

2. Tėvai neturėtų patirti papildomų išlaidų ar gauti mažesnį atlygį už darbą.

- Tėvams, gulintiems ligoninėje kartu su vaiku, neturėtų susidaryti jokių papildomų išlaidų. Jiems turėtų būti suteikiamas nemokamas apnakvindinimas ir nemokamas ar dotuojamas maistas.
- Tėvai, negalintys eiti į darbą ar atlikti pareigų namuose, neturi prarasti pajamų; jiems neturi susidaryti ir kitokių išlaidų dėl to, kad:
  - guli su vaiku ligoninėje;
  - nuolat prižiūri savo vaiką ligoninėje;
  - kitas žmogus namuose kasdien rūpinasi sveikais jo vaikais.
- Jeigu finansinės galimybės neleidžia tėvams gulėti su vaiku ligoninėje ar aplankyti vaiko (pvz., kelionės išlaidos ir kitos išlaidos), turi būti suteikiama pagalba.
- Tėvams, prižiūrintiems savo vaiką ligoninėje ar namuose, turi būti suteikta teisė išeiti mokamų atostogų vaiko ligos laikotarpiu.

3. Kad galėtų prisidėti prie savo vaiko priežiūros, tėvai turi būti nuolat informuojami apie vaiko sveikatos priežiūros metodiką, o jų aktyvus dalyvavimas turi būti skatinamas.

DALYVAVIMAS PRIŽIŪRINT

- Darbuotojai turi palengvinti tėvų aktyvų dalyvavimą kasdienėje vaiko priežiūroje tokiais būdais:
  - susitarti su tėvais, kokias priežiūros procedūras jie nori perimti iš darbuotojų ir atlikti patys;
  - suteikti pagalbą tėvams, prižiūrintiems savo vaiką;
  - gerbti tėvų sprendimus ir tai, kaip jie prižiūri savo vaiką;
  - patarti tėvams, kaip rūpintis vaiku, kad jis greičiau atsigauntų.

DALYVAVIMAS SLAUGANT Prisidėdami prie vaiko slaugymo ligoninėje, tėvai išsiugdys kompetenciją ir įgis daugiau pasitikėjimo prižiūrėti savo vaiką namuose. Šios kompetencijos įgijimas gali daryti įtaką gulėjimo ligoninėje laikui.

- Darbuotojai turi palaikyti tėvus, aktyviai dalyvaujančius slaugant vaiką, tokiais būdais:
  - dalintis informacija ir patirtimi;
  - padėti tėvams įgyti vaiko slaugymo kompetenciją juos mokydami;
  - padėti tėvams tol, kol jie jausis tvirtai atlikdami reikalingas priežiūros procedūras;
  - nuolat pasiteirauti, kokias priežiūros procedūras jie nori perimti iš darbuotojų ir atlikti patys;
  - kai reikia, suteikti emocinę paramą.

4 STRAIPSNIS

1. Tėvai ir vaikai turi teisę būti informuoti atsižvelgiant į jų amžių ir supratimo lygį.

Vaikas ir jo tėvai turi teisę gauti informaciją apie tyrimus, gydymą ir kitas procedūras prieš jas atliekant. Laiku suteikiama tiksli informacija sudaro sąlygas vaikams kontroliuoti savo gydymo eigą ligoninėje.

INFORMACIJA VAIKAMS

- Informacija, suteikiama vaikams, turi:
  - būti pateikiama atsižvelgiant į vaiko amžių ir supratimo lygį, taip pat vaiko raidą;
  - būti pateikiama atsižvelgiant į tai, ką vaikas jau žino ar įsivaizduoja;
  - informacija apie jų būklę ir gydymo rezultatus turi būti paaiškinama nuoširdžiai ir suprantamai;
  - vaikams turi būti paaiškinama, kaip vyks procedūros, įskaitant dalykus,

- kuriuos vaikas galimai matys, užuos, girdės ir jaus;
- tinkamai paruoštą žodinę, audiovizualinę ir rašytinę medžiagą pateikti vaizdinėmis priemonėmis, žaidimo forma ir pan.
- Darbuotojai, suteikdami informaciją, turi įvertinti vaiko sugebėjimą suvokti informaciją ir išreikšti savo nuomonę. Darbuotojai turi:
  - paskatinti užduoti klausimus ir į juos atsakyti, nuraminti vaiką, kai jis jaučia nerimą ar bijo;
  - padėti vaikui pasirinkti ir naudoti metodus, padedančius išverti gydymą;
  - įsitikinti, kad visi paaiškinimai buvo tinkamai suprasti.

Informacijos suteikimas iš anksto turės teigiamą poveikį tik tuo atveju, jeigu vaikas jausis saugus. Todėl, jeigu įmanoma, informacija turėtų būti suteikiama tėvams esant. Tėvai turi žinoti, kokia informacija yra suteikta vaikui, kad galėtų ją priminti ir pakartoti, kol vaikas teisingai supras.

INFORMACIJA TĖVAMS

- Informacija, suteikiama tėvams, turi:
  - būti aiški ir išsami;
  - būti pateikiama atsižvelgiant į esamą tėvų situaciją, ypač į jų jausmus (baimę, sielvartą, kaltę, nerimą ar stresą) dėl savo vaiko būklės.
- Darbuotojai, suteikdami informaciją, turi:
  - paskatinti kelti klausimus;
  - nurodyti kontaktus asmens, su kuriuo jie gali susisiekti, jeigu jiems reikia kokios nors informacijos;
  - patenkinti informacijos poreikį nurodant tėvams papildomus informacijos šaltinius ir paramos grupes;
  - suteikti tėvams neribotą prieigą prie visų spausdintinių ir skaitmeninių dokumentų, suteikiančių informacijos apie jų vaiko ligą;
  - neleisti sergančiam vaikui ar jo broliams bei seserims versti iš kitos kalbos informacijos tėvams.

INFORMACIJA VAIKAMS IR TĖVAMS

- Kad informacija atitiktų ir vaiko, ir tėvų poreikius, ji turi:
  - būti pateikiama nuolat, viso gydymo laikotarpio metu;
  - informuoti apie vaiko priežiūrą po išrašymo;
  - būti suteikiama nekeliančioje įtampos, saugioje aplinkoje, konfidencialiai, neribojant laiko;
  - būti pranešama patyrusių darbuotojų, parengtų ir galinčių suteikti informaciją taip, kad ši būtų lengvai suprantama,
  - būti suteikiama šeimos gimtąja kalba, o prireikus
  - su vertėjo pagalba;

- būti pakartojama tiek kartų, kiek reikia, kad būtų lengviau suprasta. Būtina patikslinti, jog suteikta informacija buvo teisingai suprasta ir vaiko, ir tėvų.

Vaikai turi teisę išreikšti savo nuomonę. Į jų nuomonę turi būti atsižvelgta. Jeigu sugeba suprasti situaciją, jie gali vetuoti savo tėvų priėjimą prie informacijos apie jų sveikatą (priklausomai nuo nacionalinėje teisėje numatytų principų). Tokiais atvejais, kad tinkamai įvertintų situaciją, darbuotojai turėtų elgtis atsargiai.

Vaikui turi būti suteikiama apsauga, patarimai ir palaikymas. Ligoninės darbuotojai taip pat turėtų užtikrinti, kad reikalingi patarimai ir pagalba taip pat būtų suteikti ir tėvams, kuriems gali reikėti psichologinės ir socialinės pagalbos ir patarimų.

2. TURI BŪTI IMAMASI PRIEMONIŲ, KAD BŪTŲ SUMAŽINTAS FIZINIS IR EMOCINIS STRESAS.

Visi vaikai, taip pat neišnešioti ir išnešioti naujagimiai, turi teisę į atitinkamą nuskausminimą ir turi būti apsaugoti nuo diskomforto. Gerovės sąvoka apibrėžia daugiau, nei tik fizinės kančios nebuvimą.

- Kad būtų sumažintas fizinis ir emocinis stresas ir skausmas, kuriuos patiria vaikas, turi būti imamasi prevencinių priemonių, kurios turi:
  - būti pritaikytos prie individualių vaiko poreikių;
  - padėti vaikui pasirinkti ir naudoti metodus, padedančius išverti gydymą;
  - pasiūlyti tinkamas dėmesio atitraukimo metodus;
  - įtraukti parengtų žaidimų specialistų paslaugas;
  - medicininių procedūrų metu vengti priverstinio suvaržymo, nebent vaiko gyvybei gresia pavojus ir nėra kitos išeities;
  - padėti išvengti ar sumažinti skausmą, patiriamą gydymo, tyrimų, intervencijos metu prieš ar po operacijos;
  - suteikti pakankamai laiko pailsėti tarp procedūrų;
  - suteikti apsaugą nuo neišvengiamų neigiamų išgyvenimų, patiriamų slaugos metu;
  - neleisti pasijusti vienišam ir bejėgiui;
  - pasistengti išvengti ar sumažinti situacijų ar veiksmų, kuriuos vaikas apibūdina kaip sukeliančius stresą;
  - atpažinti vaiko baimes ir rūpesčius, nesvarbu ar jie išreikšti atvirai, ar ne, ir į juos reaguoti.
- Darbuotojai turi:
  - imtis reikiamų veiksmų, jeigu vaikas dėl buvimo atskirai ar dėl reakcijos į kitų pacientų būklę patiria įtampą;
  - paskatinti nepertraukiamą bendravimą tarp tėvų, brolių bei seserų ir draugų;

- pasiūlyti žaidimų ir pramogų, tinkamų vaiko amžiui ir raidai;
- suteikti tėvams ir vaikams galimybę pabūti vienuoje tinkamai įrengtuose kambariuose, kurių aplinka nekelia streso.
- Kad būtų sumažintas emocinis stresas, tėvams turi būti suteikta:
  - emocinė parama, ypač tėvams, kurių vaikams yra suteikiama palaikomoji slauga;
  - priemonės, užtikrinančios apsaugą nuo pernelyg didelės įtampos prižiūrint savo vaiką;
  - socialinių paslaugų, psichologų ir terapinės sveikatos priežiūros specialistų konsultacijos;
  - kai pageidaujama, religinė pagalba atsižvelgiant į šeimos kultūrinę priklausomybę;
  - susitikimas su pagalbos sau grupėmis, paramos grupėmis ir pacientų ar vartotojų organizacijomis;

Jeigu atsiranda sudėtingų situacijų ar įvykių, vaikams ir jų tėvams turi būti suteikiama galimybė pasiskųsti ir būti informuotiems apie problemos sprendimą.

5 STRAIPSNIS

1. Vaikai ir tėvai turi teisę būti informuoti ir dalyvauti priimant sprendimus dėl jų sveikatos priežiūros.

- Norint užtikrinti dalyvavimą priimant sprendimus, būtina iš anksto suteikti informaciją apie reikiamą gydymą.
- Darbuotojai, užtikrindami vaikų teisę dalyvauti savo sveikatos priežiūroje, turi:
  - sukurti keliančią pasitikėjimą atmosferą;
  - gebėti išklausti;
  - suteikti informaciją ir patarti;
  - gerbti vaikų teisę išreikšti savo nuomonę jiems aktualiais klausimais;
  - pagal vaikų kompetenciją deramai atsižvelgti į jų nuomonę;
  - interpretuoti vaiko nuomonę atsižvelgdami į jo kultūrinę priklausomybę;
  - pripažinti vaiko teisę nereikšti savo nuomonės arba išreikšti savo nuomonę per tėvus.
- Vaiko bendravimas su kitais, ypač tėvais, prasideda nuo jo gimimo. Kadangi tėvai pažįsta savo vaiką geriausiai, į jų pastebėjimus dėl vaiko streso, diskomforto ar skausmo reiškios turi būti žiūrima rimtai. Be to:
  - vaikai gali išreikšti savo nuomonę žaisdami ar kitų veiklų metu;
  - kai vaikas reiškia savo nuomonę, darbuotojai turi atkreipti dėmesį į vaiko kūno kalbą;
  - informacijos stoka gali padidinti vaiko baime;
  - darbuotojai turi gerbti ir atsižvelgti į neverbalinius ženklus vaikų, kurie yra per jauni ar negali savęs išreikšti žodžiais.

- Tėvai ir vaikai turi teisę gauti visą reikiamą informaciją prieš duodami savo sutikimą. Kad ši teisė būtų užtikrinta, darbuotojai privalo:
  - gerbti vaikų ir tėvų gebėjimus ir kompetencijas;
  - vaikui ir jo tėvams laiku suteikti adekvačią informaciją apie vaiko sveikatos būklę, gydymo tikslą ir laukiamus rezultatus, gydymo eigą ir riziką;
  - suteikti adekvačią ir patikimą informaciją apie alternatyvius gydymo metodus;
  - patarti ir palaikyti vaiką ir tėvus jiems įvertinant pasiūlytą gydymo eigą;
  - pripažinti ir žiūrėti rimtai į vaiko ir tėvų žinias bei patirtis apie vaiko bendrą ir esamą sveikatos būklės.

Vaikai turi teisę išreikšti savo nuomonę ir gali nesutikti su savo tėvais. Jeigu vaikai yra pakankamai subrendę atstovauti savo interesams, darbuotojai turi gerbti vaiko nuomonę (priklausomai nuo nacionalinių įstatymų). Kad tinkamai įvertintų situaciją, darbuotojai turi elgtis atsargiai. Ligoninės darbuotojai taip pat turėtų užtikrinti, kad reikalingi patarimai ir palaikymas būtų suteikti tėvams.

2. KIEKVIENAS VAIKAS TURI BŪTI APSAUGOTAS NUO NEREIKALINGO GYDYMO IR TYRIMŲ.

Iš esmės, bet kokia medicininė intervencija yra nepageidaujama, jeigu ji nesuteikia naudos vaikui.

- Vaikai, priklausantys tam tikroms rizikos grupėms, gali būti prašomi dalyvauti mokslinių tyrimų programose, tiriančiose vaikams būdingas ligas, vaikų atsaką į vaistus ir naujus gydymo metodus. Prieš tėvams ir vaikams pradėdant dalyvauti mokymo procese ar moksliniuose tyrimuose, turi būti gautas vaikų ir jų tėvų sutikimas prieš tai suteikiant visą reikiamą informaciją.
- Vaikų moksliniai tyrimai turi būti sudaryti, atliekami ir vertinami bendradarbiaujant su specialiomis pacientų paramos grupėmis. Bet koks galimas šalutinis ar kenksmingas poveikis turi būti paaiškintas šeimoms, svarstančioms apie galimybę dalyvauti tyrime.
- Visi moksliniai tyrimai, atliekami su vaikais, turi būti prižiūrimi Lietuvos bioetikos komiteto, kurio sudėtyje turi būti specialių pacientų ar tėvų paramos grupių atstovai.
- Vaikai turi būti apsaugomi nuo galimos žalos dėl dalyvavimo moksliniuose tyrimuose ar mokymo procese (taip pat medicinos darbuotojų mokyme).
- Tie, kurie iš pradžių sutiko dalyvauti, turi teisę bet kada atšaukti savo sutikimą nenurodydami priežasties. Toks sprendimas neturi pakeisti priėjimo prie gydymo.

6 STRAIPSNIS

1. Vaikai turi būti prižiūrimi kartu su kitais vaikais, turinčiais tokius pačius vystymosi poreikius. Vaikai negali būti guldomi į suaugusiųjų palatas.

Visiems vaikams, nepriklausomai nuo jų ligos ar negalios, arba nuo to, kiek laiko jie guli ligoninėje ar kitoje sveikatos priežiūros įstaigoje, reikia tinkamos jų amžiui ir būklei aplinkos ir protinės, emocinės bei fizinės stimuliacijos. Šios priemonės padeda sumažinti nerimą ir supaprastinti sudėtingas situacijas.

- Prie vaikų slaugymo kartu su vaikais, turinčiais tokius pačius vystymosi poreikius, priklauso (bet vien tuo neapsiriboja):
  - poilsis,
  - pramogos,
  - bendros ar panašios veiklos,
  - pramogos ir bendros veiklos skirtingų amžiaus grupių vaikams,
  - atskiros palatos ir veiklos pagal amžių ir lytį, jeigu taip pageidauja vaikas arba tėvai,
  - apsaugos priemonės vaikams, sergantiems tam tikromis ligomis arba turintiems tam tikras negalias.
- Vaikai turi būti apsaugojami nuo neigiamų išgyvenimų, patiriamų slaugos metu.
- Bet kokių diskriminacijos formų turi būti vengiama.
- Paauglių poreikiai turi būti patenkinami suteikiant tinkamą atskirą apgyvendinimą ir priemones pramogoms.
- Vaikų priežiūra kartu su suaugusiaisiais toje pačioje palatoje ar patalpoje yra nepriimtina. Tai reiškia, kad:
  - vaikai negali būti guldomi į suaugusiųjų palatas ir ten slaugomi;
  - skubios pagalbos kabinete, gydytojo kabinete, reanimacijoje, poliklinikoje, dienos stacionare, tyrimų ir terapijos kambariuose vaikams ir suaugusiesiems turi būti prieinamos skirtingos sąlygos pagal jų poreikius.

2. Vaikų lankytojų amžius ligoninėse negali būti apribojimas.

- Ligonio lankymas broliams bei seserims ir draugams gali būti apribojamas ne atsižvelgiant į lankytojų amžių, bet į sergančio vaiko būklę ir lankančių vaikų sveikatą.

7 STRAIPSNIS

Vaikui reikia suteikti neribotą galimybę žaisti, pramogauti ir mokytis pagal amžių ir būklę; taip pat vaikas turi būti aplinkoje, suprojektuotoje, apstatytoje ir įrengtoje taip, kad būtų patenkinti jo poreikiai.

Vaikai turi teisę į aplinką, pritaikytą įvairaus amžiaus ir būklės vaikų poreikiams, nesvarbu, kur vaikas yra gydomas. Tai taikoma ligoninėms, dienos stacionarams ir kitoms sveikatos priežiūros institucijoms, kuriose vaikas yra gydomas ar tiriamas.

- Tokios vietos išdėstymas ir interjero dizainas turi būti pritaikytas visų amžiaus grupių vaikams ir visų įstaigoje gydomų ligų tipams. Aplinka turi būti pritaikyta skirtingų amžiaus grupių vaikų poreikiams.
- Kompetentingi darbuotojai turi patenkinti vaiko poreikius žaisti, pramogauti ir mokytis neatsižvelgiant į vaiko sveikatos būklę ir amžių.
- Visi ligoninės darbuotojai, tiek medicinos, tiek aptarnaujantis personalas, bendraujantys su vaiku, turi suprasti vaiko poreikį žaisti ir pramogauti.
- Ypatingos galimybės žaisti, pramogauti ir mokytis, suteikiant tinkamus žaislus, mokymo priemones ir įrangą, turi būti suteiktos visų amžiaus grupių vaikams, gydomiems institucijoje. Turi būti suteikta: - pakankamai laiko žaidimams, septynias dienas per savaitę; - kūrybinės visų, taip pat ir izoliuotų, vaikų veiklos turi būti skatinamos.
- Turi būti sudaromos sąlygos vaikui mokytis pagal jo amžių.

8 STRAIPSNIS

Vaikus turi slaugyti darbuotojai, kurių parengimas ir įgūdžiai suteikia jiems galimybę reaguoti į vaikų ir jų šeimų fizinius, emocinius ir vystymosi poreikius.

- Kad darbuotojai, besirūpinantys vaikais, gebėtų patenkinti vaikų ir jų tėvų specialiuosius poreikius, yra būtinas specialus profesionalus pediatrijos pasirengimas, įgūdžiai ir jautrumas.
- Visos ligoninės ir kiti sveikatos paslaugų teikėjai turi užtikrinti, kad vaikai būtų apžiūrimi, gydomi ir slaugomi darbuotojų, turinčių specialų pediatrijos išsilavinimą, šios srities kvalifikaciją ir patirties šioje srityje.
- Jeigu vaiką turi gydyti darbuotojai, neturintys pediatrijos išsilavinimo, toks gydymas gali būti atliekamas tik bendradarbiaujant su specialistais, kurie yra specialiai parengti ir turintys teisę slaugyti vaikus.
- Darbuotojų kompetencija ir jautrumas turi būti išlaikomi darbuotojus tinkamai parengiant ir suteikiant galimybę tobulintis.
- Darbuotojai, besirūpinantys vaiku, turi būti susipažinę su vaiko apsaugos reikalavimais ir gebėti atpažinti smurto prieš vaikus ir nesirūpinimo vaiku atvejus, taip pat, glaudžiai bendradarbiaudami su ekspertais, gebėti įsikišti.
- Vaikams turi būti suteiktas priėjimas prie tinkamų ir konfidencialių patarimų ir konsultavimo sveikatos priežiūros klausimais nepriklausomai nuo amžiaus, taip pat neatsižvelgiant į tai, ar su jais yra tėvai ir ar yra tėvų sutikimas. Konsultavimo gali prireikti, kai vaikas ar jaunuolis namuose patiria smurtą arba jam reikia patarimų reprodukcinės sveikatos klausimais. Patarimų ir

konsultavimo taip pat gali prireikti, kai iškyla konfliktas tarp vaiko ir jo tėvų dėl prieigos prie sveikatos priežiūros paslaugų.

- Darbuotojai turi padėti tėvams išverti kritines situacijas, kurias gali patirti jų vaikas. Tai ypač taikytina, kai vaiko gyvybei gresia pavojus.
- Palaikomoji slauga turi būti pradėdama teikti, kai vaikui diagnozuojama nepagydoma liga.

Pediatrinė palaikomoji slauga:

- suteikiama į sunkios fizinės, psichologinės ir socialinės būklės palengvinimą;
- yra suteikiama bendradarbiaujant įvairių sričių specialistams, įtraukiant ir šeimą ir vadovaujama palaikomosios slaugos darbuotojų komandos;
- yra suteikiama neatsižvelgiant į tai, ar liga arba būklė yra intensyviai gydoma;
- gali būti suteikiama ligoninėje, slaugos institucijoje arba namuose.
- Kai vaikas miršta, visokeriopa parama, padedanti tai išverti, turi būti suteikiama vaikui ir jo šeimai. Darbuotojai turėtų būti tinkamai parengti, kaip elgtis pacientui netekus artimųjų. Žinia apie vaiko mirtį turi pranešama su užuojauta, jautriai, konfidencialiai ir asmeniškai.

9 STRAIPSNIS

Darbuotojai, slaugantys vaiką, turi užtikrinti priežiūros tęstinumą.

- Priežiūros tęstinumas apima vaiko gydymo sąlygų pastovumą ir darbuotojų pastovumą.
- Priežiūros tęstinumas turėtų būti taikomas tiek slaugant ligoninėje, tiek grįžus į namus ar lankantis dienos stacionare. Tai gali būti pasiekama visų susijusių žmonių, taip pat ir šeimos, komandiniu darbu, atkreipiant dėmesį į tai, kaip laiku suteikti informaciją ir reikiamas priemones.
- Komandinis darbas – riboto ir pastovaus skaičiaus žmonių bendradarbiavimas, grindžiamas vienas kito žinių papildymu ir pastoviais slaugos standartais, sutelktais į fizinę, emocinę, socialinę ir psichologinę vaiko gerovę.
- Vaikai, turintys ilgalaikių sveikatos problemų ar chroniškų susirgimų, turi būti per tam tikrą laiką paruošiami perkėlimui į atitinkamas suaugusiųjų paslaugas. Perkėlimo procesas turėtų prasidėti, kai paauglys yra tam pasiruošęs, ir pasibaigti, kai paauglys yra įsitikinęs, kad naujoji situacija geriausiai atitinka jo interesus.

10 STRAIPSNIS

Su vaikais turi būti elgiamasi taktiškai ir supratingai, o jų privatumas visada turi būti gerbiamas.

- Taktiškai ir supratingai rūpinantis vaiku reikia:

- atsižvelgti į jų teisę būti vaiku;
- paisyti vaiko orumo, nuomonės, individualumo, seksualinės orientacijos ir raidos;
- atsižvelgti į bet kokią negalią ar specialiuosius poreikius;
- akivaizdžiai parodyti darbuotojų norą bendrauti
- sukurti draugišką ir keliančią pasitikėjimą atmosferą;
- atsižvelgti į vaiko ir jo šeimos religinius įsitikinimus ir kultūrinę priklausomybę;
- atsižvelgti į tai, kad vaiko požiūris į savo kūną jam augant gali kisti.
- Nepriklausomai nuo amžiaus ir raidos, visada turi būti saugomas vaiko privatumas. Ji apima:
  - apsaugą nuo apnuoginimo fizinės apžiūros metu ir asmens higienos metu, pavyzdžiui, rengiantis, atliekant gamtinius reikalus, prausiantis;
  - apsauga nuo gydymo ar elgesio, kuris žemina savigarbą ar verčia vaiką pasijusti pažemintą;
  - teisę būti vienuoje;
  - teisę asmeniškai bendrauti su darbuotojais (su tėvų sutikimu ar be jo);
  - teisę netrukdomam bendrauti su artimais šeimos nariais ir draugais.